

7. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев // Избранные психологические произведения : в 2 т. – М., 1983. – Т. 2. – С. 94-102. – (Труды действительных членов и членов-корреспондентов АПН СССР).

8. Акмеизм // Советский энциклопедический словарь / под ред. А. М. Прохорова. – М., 1981. – С. 31.

У статті охарактеризовано специфіку підготовки вчителів початкової школи у післядипломній освіті до професійної діяльності; проаналізовано методологічний аспект і можливості системи післядипломної освіти для забезпечення професійного розвитку і вдосконалення педагогів.

Ключові слова: підготовка вчителів початкової школи, професійний розвиток, специфіка та складові підготовки, післядипломна освіта.

В статье охарактеризована специфика подготовки учителей начальной школы в последипломном образовании к профессиональной деятельности; проанализированы методологический аспект и возможности последипломного образования для обеспечения профессионального развития и усовершенствования педагогов.

Ключевые слова: подготовка учителей начальной школы, профессиональное развитие, специфика и составляющие подготовки, последипломное образование.

In the article described specific training primary school teachers in graduate education for professional work, analyzed the methodological aspect of postgraduate education and opportunities for professional development and improvement of teachers.

Keywords: training primary school teachers, professional development, specificity, and the components of the training, postgraduate education.

УДК 37.062.5:61:577

С.С. Пудова
м. Вінниця, Україна

МОТИВАЦІЙНІ ЧИННИКИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН ПРИРОДНИЧОГО ЦИКЛУ МАЙБУТНІМИ ЛІКАРЯМИ

Постановка проблеми. Нині дослідники особливу увагу приділяють процесу формування професійної компетентності та деонтологічної культури майбутніх лікарів у процесі навчання в медичному навчальному закладі та зазначають, що якість підготовки студентів-медиків потребує підвищення. Зокрема, в Концепції медичної школи НаУКМА зазначається: «Сучасний стан підготовки лікарів в Україні не відповідає світовим нормам, а тим більше не йде попереду. Серед цих недоліків слід відзначити такі:

1. Надзвичайно низька, редукована природнича підготовка, немає систематизованих знань математики, фізики, інформатики і інші.
2. Надзвичайно низький рівень гуманітарних знань (за деякими винятками).
3. Надзвичайно низький рівень культури (за деякими винятками).
4. Перші 3 пункти обумовлюють великі труднощі і навіть безвихідь, що виникає під час спроб налагодження психологічного контакту з пацієнтами. Рівень освіти і культури лікаря має бути вищим, або принаймні дорівнювати рівню пацієнта...» [1].

З наведеної цитати зрозуміло, що актуальною залишається проблема пошуку шляхів підвищення якості підготовки майбутніх лікарів, конкурентоздатних фахівців на вітчизняному та світовому ринках праці. Вирішення цієї проблеми безпосередньо пов'язане з мотивацією студентів-медиків до навчання.

Аналіз досліджень і публікацій свідчить про те, що наразі ґрунтовно досліджуються різні педагогічні проблеми в медичній освіті на різних етапах підготовки лікарів: переддипломна підготовка молоді до медичних спеціальностей (О. Андрійчук, Л. Дольнікова, В. Копетчук, Л. Переймибіда, Я. Цехмістер та інші), підготовка майбутніх лікарів у вищих медичних навчальних закладах (Г. Болотова, М. Лісовий, Н. Стучинська, С. Тихолаз та інші), післядипломна підготовка лікарів (Ю. Вороненко, О. Марченко, В. М'ясликов, О. Хвисюк та інші). Зокрема, мотивацію навчання студентів-медиків досліджували В.Маврутенков, А. Мельник, О. Сілінська, Т. Чеська, Л. Шостакович-Корецька, О. Якуніна та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У процесі дослідження деяких педагогічних проблем, які виникають у середніх медичних навчальних закладах, науковці в рівній мірі намагаються їх розглянути та розв'язати на прикладі однієї або кількох навчальних дисциплін. Відповідно, питання мотивації студентів до навчання також розглядається або щодо однієї, або щодо кількох дисциплін. Професійна підготовка майбутніх фахівців медичної справи на дипломному етапі в більшості випадків досліджується в процесі вивчення однієї з навчальних дисциплін (С. Бабін, О. Балачевська, М. Лісовий, О. Рязанова та інші). Інколи дослідження проводиться під час вивчення комплексу дисциплін, які мають тісні інтеграційні зв'язки (Я. Кміт, Н. Стучинська, Л. Філіпова та інші). Залишається відкритим питання щодо комплексного дослідження мотивації студентів-медиків до навчання у ВМНЗ, а також зв'язку між мотивацією майбутніх лікарів в цілому до навчання у ВМНЗ і до вивчення окремих дисциплін зокрема. На наше глибоке переконання, умови формування й розвитку професійної культури майбутніх лікарів значно залежать від мотивації навчання студента в медичному навчальному закладі.

Формулювання цілей статті: з'ясувати передумови вибору майбутньої професії лікаря абітурієнтами та провести початковий аналіз зацікавленості майбутньою професією до вступу у ВМНЗ; висвітлити основні мотиви студентів-медиків на першому та другому курсах у вивченні дисциплін різних циклів (природничо-наукова підготовка, зокрема фізико-математичні дисципліни, гуманітарна, соціально-економічна, професійна підготовка).

Виклад основного матеріалу дослідження. Для розкриття поставлених цілей використаємо результати опитувань, які були проведені нами в процесі дослідження у Вінницькому національному медичному університеті імені М.І. Пирогова. Перше опитування відбулося в 2008-2009 навчальному році серед студентів II курсу медичного факультету, друге – на початку I курсу у 2009-2010 навчальному році, третє – на II курсі 2010-2011 навчального року. Перша вибірка складалася з 303 респондентів, друга – 375, третя – 333.

У першому опитуванні для з'ясування передумов вибору респондентами професії лікаря ми поставили запитання «Чи хочете Ви бути лікарем і чому?». Друга частина запитання мала відкритий характер, що дало змогу визначити основні (часто повторювані) причини вступу до ВМНЗ. Такими причинами виявилися наступні: сімейна традиція, вплив батьків; бажання бути лікарем (мрія, покликання); престиж професії; гарний зарібок; бажання допомагати іншим. Серед інших відповідей відкритого типу (близько 5 %) звернемо увагу на такі: «зможу реалізуватися як особистість, людина», «збільшити кількість кваліфікованих лікарів», «зробити свій внесок у розвиток медицини», «займатися науковою роботою та дослідженнями», «брати участь у розробці нових більш досконалих методів лікування», «працювати у своїй державі, робити внесок на Україні», «підняти рівень нашої медицини», «змінити медицину нашої країни в кращу сторону». Зазначені останні відповіді студентів-медиків вказують на досить високий рівень внутрішньої мотивації до здобуття професії лікаря.

У другому опитуванні для більш детального дослідження пріоритетів студентів-медиків та точного підрахунку часток відповідей ми поставили закриті запитання «Чому Ви вирішили навчатися в медичному закладі? Оберіть один варіант відповіді, який найбільше Вам підходить: а) сімейна традиція; б) хочу бути лікарем (моя мрія); в) престижно; г) гарний зарібок; д) хочу допомагати іншим; е) бажання отримати вищу освіту; є) інші мотиви (вказати)». Останній пункт запитання «інші мотиви» заповнило 2 % студентів. Серед вказаних мотивів були наступні: бажання покращити рівень медицини; поєднання наукового підходу та практичної діяльності; рух уперед; інтерес; найбільше подобаються природничі науки; сімейні обставини.

До найбільш внутрішніх, сутнісних причин вибору професії, пов'язаних безпосередньо з усвідомленням майбутньої діяльності лікаря, відносимо бажання бути лікарем, бажання допомагати іншим, бажання покращити рівень медицини (перша група причин). До зовнішніх чинників здобуття саме медичної освіти відносимо наступні: сімейна традиція, престиж, гарний зарібок (друга група причин). Решта причин (третя група), на нашу думку, окремо

від інших не дають підстав для твердження про усвідомлений вибір майбутньої професії лікаря. Аналіз усіх відповідей дав наступні результати: 86,6% студентів-медиків вказали мотив, який належить до першої групи, 9,1 % – до другої групи, 4,3 % – до третьої групи.

Окрім того, на запитання про ставлення студентів до професії лікаря 97 % першокурсників відповіло «подобається», 2 % – «не подобається», 1 % – «байдуже». Таким чином, можна робити висновок про наявність високого відсотку студентів-медиків, які усвідомлено підійшли до вибору майбутньої професії та здійснили свій вибір за власними вподобаннями.

Звернемо увагу на те, що на другому курсі (перше опитування) 88 % студентів-медиків відповіли, що вони хочуть бути лікарями, 1 % – впевнено заявили, що не хочуть, 11 % – або не відповіли, або почали сумніватися («ще остаточно не визначився», «вже бажання бути лікарем зменшується», «надто складне питання», «боюся відповідати за людей» тощо). Отже, навчання на першому курсі ВМНЗ дає можливість студентам більше усвідомити власний вибір щодо майбутньої професії. Однак якщо в частини студентів (близько 10 %) після навчання першого ж року у ВНЗ виникають сумніви щодо вибраного професійного шляху, то присутня проблема зниження мотивації. Часткове вирішення цієї проблеми вбачаємо в необхідності при вивченні різних навчальних дисциплін створювати педагогічні умови, які б допомагали підвищити мотивацію до навчання у вибраному професійному закладі освіти або, принаймні, підтримувати її на певному рівні. Також вважаємо необхідним розгляд та розв'язання цієї проблеми ще до вступу в медичний ВНЗ. На нашу думку, у випускних класах середніх навчальних закладах освіти необхідно особливу увагу приділяти організації та проведенню роботи з професійного спрямування зі старшокласниками. Причому варто не лише визначати інтереси, уподобання, схильності до певних видів діяльності, а й більш глибоко розглядати різні професії, зокрема моральні, соціальні, економічні та інші аспекти фахової діяльності.

Зважаючи на результати першого опитування, ми вирішили дізнатися, яка частка студентів-медиків цікавилася питаннями медицини, зокрема історії медицини, до вступу в ВМНЗ. Респонденти відповідали на запитання «Назвіть відомі Вам прізвища видатних вітчизняних медичних діячів (лікарів) та їх напрямок діяльності». Згідно з отриманими даними, загальна кількість лікарів (72), які називали першокурсники, значно перевищує кількість лікарів (42), для яких вказали напрям діяльності. Також більше 30 % студентів називали прізвища лікарів, іменами яких названі вищі медичні навчальні заклади України. 14,7 % респондентів не дало відповіді на запитання. Загалом кількість студентів, які дали повну відповідь, вказавши прізвище лікаря і його напрям діяльності, становить 51 %. Тобто лише кожен другий студент-медик до вступу в ВМНЗ або цікавився, вивчав історію медицини, або дещо запам'ятав із загальної історії.

Частка студентів-медиків, які цікавилися медичною освітою в світі та знають, з яких навчальних дисциплін складають іспити при вступі до вищого медичного навчального закладу в інших країнах, становить 13 %. Відповіді на таке запитання допомагають дослідити не лише глибину зацікавленості респондентів до медицини на додипломному етапі освіти, а й зіставити їх з мотивацією майбутніх лікарів до вивчення деяких дисциплін у ВМНЗ. Це стосується, зокрема, дисциплін фізико-математичного циклу, які, на відміну від України, є обов'язковими для вступу до медичного закладу освіти в Австралії, Індії, деяких країнах західної Європи, Північної Америки ([2], [3], [4]).

Дослідження показує, що: 1) 44 % першокурсників приділяли увагу вивченню фізики у школі, 25 % – частково приділяли, 31 % – не приділяли; 2) 11 % респондентів не навели приклади використання фізики в медицині; 3) 37,6 % студентів-медиків записали прізвища вчених-фізиків України та колишнього Радянського Союзу (що значно нижче у порівнянні зі знаннями з історії медицини). Щодо використання знань з медичної та біологічної фізики у майбутній професійній діяльності студенти-медики, які тільки почали вивчати (перший місяць навчання) цю дисципліну, висловили наступні думки: 1) знання з біофізики знадобляться в майбутній професії лікаря (70 %); 2) не знадобляться (19 %); 3) не впевнені або

не знають (11 %). Звернемо увагу на те, що на запитання «Як саме знання з біофізики знадобляться в майбутній професійній діяльності?» не дали відповідь 56 % майбутніх лікарів, що значно перевищує кількість лікарів (30 % = 19 % + 11 %), які дали неопозитивну відповідь на попереднє запитання. Загалом, лише 39 % першокурсників у перший місяць навчання можуть навести приклади застосування фізики в медицині та в майбутній професійній діяльності, отже, усвідомлено стверджувати, що знання з фізики знадобляться їм після закінчення ВМНЗ. Крім того, 4 % студентів дали негативні відповіді одночасно на три запитання: не знають, як фізика використовується в медицині; не знають, як знання з біофізики знадобляться їм в майбутньому; стверджують, що знання з фізики непотрібні їм в майбутньому. Це вказує на досить низьку мотивацію до вивчення фізико-математичного матеріалу.

Для доповнення характеристики студентів-медиків надамо ще одні результати нашого дослідження (друге опитування). Частка опитаних студентів, які бажали навчатися в ВНЗ немедичного спрямування (авіаційний, юридичний, гуманітарний та інші напрями), становить 11,5 %. Також 9,4 % студентів-медиків мали перерву в навчанні, тобто вступили до ВМНЗ не одразу після закінчення середнього навчального закладу (школа, училище, коледж тощо). З них 57 % (5,4 % від загальної кількості опитаних) до вступу навчалися в медичному середньому навчальному закладі і мали стаж роботи з відповідного напрямку, 43 % (4 % від загальної кількості опитаних) після закінчення школи не навчалися. Всього у професійних середніх закладах освіти навчалось 14,4 % першокурсників (13,3 % (зі стажем роботи та без) – у медичних, 1,1 % – у педагогічних). Таким чином, 18,4 % (14,4 % + 4 %) студентів-медиків мали перерву у вивченні математики та фізики, тоді як теми з цих дисциплін включені до навчальної програми з медичної та біологічної фізики для лікувального та стоматологічного факультетів вже на I курсі.

Варто виокремити студентів, які до вступу у ВМНЗ вже навчалися в медичному середньому закладі освіти, особливо тих, які працювали за фахом після його закінчення. У таких студентів присутня чітко виражене прагнення до навчання та отримання диплому за медичним фахом. У процесі вивчення різних дисциплін вони досить прискіпливо ставляться до навчального матеріалу, проводячи його диференціацію за необхідністю вивчення. Зважаючи на це, для мотивації таких студентів досить важливими є такі педагогічні умови, як вдале методичне забезпечення та професійна майстерність викладачів. У першу чергу це стосується дисциплін гуманітарної та соціально-економічної підготовки, а також фізико-математичних дисциплін.

Дослідження мотиваційних чинників вивчення різних дисциплін на I та II курсах ВМНЗ показало, що студенти-медики основними з них вважають зміст матеріалу дисципліни та його зв'язок з майбутньою професією, професійну культуру викладача, особисте ставлення студента до дисципліни. Виділення причин проводилося за частотою їх згадування при першому опитуванні, коли запитання були відкритого характеру. Встановлення частоти впливу різних умов на мотивацію навчання відбувалося за результатами третього опитування. Окрім виділених мотиваційних чинників, студенти могли вказати іншу відповідь. Однак частота появи останньої була досить низькою і відповіді накладалися з основними варіантами. Результати опитування подано у таблиці.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Близько 87% першокурсників усвідомлено здійснили свій вибір щодо майбутньої професії лікаря; зокрема, 14 % навчалось в середніх медичних закладах освіти, близько 50 % цікавилися знаннями з медицини до вступу у ВМНЗ. Від 10 % до 15 % студентів-медиків першого та другого курсів мають знижену, порівняно з іншими, мотивацію навчання. Окрім того, кожен третій не приділяв увагу вивченню фізики в школі. Отже, для педагогічних колективів різних кафедр, особливо багатьох дисциплін непрофесійної підготовки, необхідно створювати педагогічні умови підвищення або підтримання мотивації навчання майбутніх лікарів.

Серед мотиваційних чинників вивчення дисциплін студентами-медиками першого та другого курсів ВМНЗ виділяємо наступні: зміст матеріалу дисципліни; зв'язок матеріалу

дисципліни з майбутньою професією; професійна культура викладача; особисте ставлення студента до навчального предмету.

Подальші дослідження спрямовуємо на більш детальне з'ясування мотиваційних чинників вивчення майбутніми лікарями медичної та біологічної фізики.

Таблиця 1

Основні мотиваційні чинники вивчення дисциплін перших років навчання в ВМНЗ

Дисципліна	Мотиваційний чинник			
	Зміст матеріалу дисципліни	Зв'язок з майбутньою професією	Викладач; викладання навчального предмету тощо	Особисте ставлення до навчального предмету (складність, легкість, розуміння тощо)
Анатомія	0,62	0,9	0,32	0,3
Гістологія	0,57	0,71	0,24	0,15
Філософія	0,31	0,24	0,22	0,37
Біофізика	0,42	0,43	0,28	0,23
Етика	0,31	0,39	0,13	0,25
Психологія	0,42	0,65	0,16	0,21
Історія медицини	0,41	0,33	0,16	0,26
Іноземна мова	0,34	0,48	0,24	0,38
Фізична культура	0,2	0,24	0,23	0,46
Військова підготовка	0,32	0,35	0,11	0,35
Культура	0,28	0,29	0,18	0,37
Середня частка з усіх дисциплін	0,38	0,45	0,21	0,3

Література:

1. Замостян В.П. Концепція медичної школи НаУКМА [Електронний ресурс] / В.П. Замостян // Національний університет «Києво-Могилянська академія» – Режим доступу : http://www.ukma.kiev.ua/ua/faculties/fac_prn/ecology/homepage/ukr/medukr.html
2. Medical entrance exams [Electronic resource] // StudyGuideIndia. – Exams. – Access mode: <http://www.studyguideindia.com/Exams/Medical-Entrance-Exams.asp>
3. Medical universities in Europe other than in the UK [Electronic resource] // HubPages.– Access mode: <http://merci101.hubpages.com/hub/Universities-that-offer-free-tuition-fees>
4. Quan K. Entrance exams for health care [Electronic resource] / K. Quan // Health Field @ suite101. – Nov.29, 2007. – Access mode: <http://kathyquan.suite101.com/entrance-exams-for-health-care-a36593>

У статті проаналізовано рівні зацікавленості студентів-медиків майбутньою професією лікаря; виділено основні причини вибору абітурієнтами професії лікаря та основні мотиви вивчення дисциплін різних циклів, зокрема природничо-наукової підготовки; висвітлено ставлення майбутніх лікарів до медичної та біологічної фізики на початку її вивчення.

Ключові слова: мотивація вибору професії лікаря, мотивація вивчення дисциплін, професійна орієнтація старшокласників, історія медицини, вивчення медичної та біологічної фізики.

В статье проанализировано урону заинтересованности студентов-медиков будущей профессией врача; выделено основные причины выбора абитуриентами профессии врача и основные мотивы изучения дисциплин разных циклов, в том числе естественнонаучной подготовки; отражены отношения будущих врачей к медицинской и биологической физике в начале её изучения.

Ключевые слова: мотивация выбора профессии врача, мотивация изучения дисциплин, профессиональная ориентация старшеклассников, история медицины, изучение медицинской и биологической физики.

In the article analyzed the levels of medical students interest to future doctor profession; identified the main reasons for choosing of doctor profession and the main study motifs of disciplines of different cycles, including training of natural science; highlighted attitudes of future doctors to the medical and biological physics at the beginning of studying.

Keywords: motivation of choice of profession a doctor, motivation of disciplines studying, vocational guidance school students, the history of medicine, studying medical and biological physics.